

Hagyományok, folyamatok és léhelyzetek a változó vidéken

Jakab Albert Zsolt – Vajda András (szerk.): *Ruralitás és gazdasági stratégiák a 21. században* (Kriza Könyvek, 47.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kvár 2020. 208 oldal.

Ahogy azt az utóbbi években megszokhattuk, a Kriza Könyvek sorozatban újra egy, a közelmúltban lezajlott tudományos konferencia előadásainak válogatása került kiadásra. A sorozat 47. kötete a Kriza János Néprajzi Társaság 2019. október 11–12. között megrendezésre került *Ruralitás és gazdasági stratégiák a 21. században* című vándorkonferenciáján elhangzott előadások szerkesztett változatait tartalmazza. A nagykarolyi Károlyi-kastélyban lezajlott tudományos értekezlet társszervezői az MTA BTK Néprajztudományi Intézet, a Sapientia EMTE Alkalmazott Társadalomtudományok Tanszék és a Szatmár Megyei Múzeum voltak. A rendezvény előadásai és a kötet tanulmányai a következő jelenségeket, témákat járják körül: a hagyomány és az azt fenntartó közösségi keret folyamatos változása; a globalizációs és modernizációs folyamatoknak, az információs és kommunikációs eszközök széles körű elterjedésének hatásai a rurális térségek mindennapi életére; hagyomány a transzlokális és transznacionális hálózatokra épülő életvezetés korában; hagyomány és mindennapi életvezetés a fokozott transzfrontális migráció és a változó mediális környezetekben való jelenlét korában; a hagyomány változásának társadalmi és gazdasági következményei közösségi szinten stb.

A konferenciával azonos címet viselő tanulmánykötet bevezetőjét (*Az erdélyi vidék jellemzői az európai integrációt követő időszakban*) a szerkesztők jegyzik, és röviden összefoglalják korunk erdélyi vidékének jellemzőit, a 20. és 21. századi folyamatokat. A korábbról ismert, a néprajztudomány által jól feltérképezett és leírt rurális környezet már csak részben található meg, a falvak életében napjainkra valamilyen formában egyre inkább teret nyer a modernizáció és a globalizáció, ami az információs és kommunikációs technológiák terjedésében is megnyilvánul. Mindez tetten érhető a mindennapi élet,

a gazdasági stratégiák és gyakorlatok szintjén. A 21. század eleji erdélyi falut az egymás mellett jelen lévő modernizáció és a fejlődni képtelen (vagy nem akaró) tömegek jellemzik. Mindezek a korábbi közösségi modellek leépüléséhez, a hagyomány helyzetének megváltozásához és közösségekben betöltött szerepének megváltozásához vezettek. A tanulmánykötet ezekre a jelenségekre is reflektál egy-egy eset kapcsán.

Reprezentáció és reprezentativitás. Lépésváltás és léptékváltás (kalotaszegi) hagyományörzés módzataiban címmel Balogh Balázs és Fülemlé Ágnes kedvelt kutatási terepükön vizsgálták meg, hogy a modernizáció és a globalizáció hatására milyen változások mentek végbe a magyar népművészet egyik leghíresebb, kiemelt jelentőségű néprajzi tájának hagyományos kultúrájában. A szerzők felvázolják a hagyományörzés mai módzataival kapcsolatos általánosabb kérdésfelvetéseket, illetve azokat az összefüggéseket és folyamatokat is, amelyek új fogalmak, tartalmak és gyakorlatok kialakulásához vezetnek. Kalotaszeg példáján keresztül modellálják és illusztrálják az egyes jelenségeket, főbb vonulatokat.

Gagy József *Változások és rurális választási stratégiák* című tanulmányából a modernizáció egyik leglátványosabb területét, a motorizációt mutatja be a vidéki környezetben. Megismerjük az elterjedéséhez kapcsolódó folyamatokat, illetve arról is képet kapunk, hogy miként történik ennek az adott társadalmi környezetbe való beillesztése, elfogadása, értelmezése, működtetése.

Szilágyi Levente *Önerőből. Gazdaságfejlesztési és közösség-szervezési különutak – két szatmári sváb példa* címmel Mezőfény és Mezőpetri ma is működő mezőgazdasági társulásainak példáján keresztül vizsgálja, hogy miként maradhatott fenn napjainkig a szövetkezeti mezőgazdasági forma, illetve melyek voltak az ezt lehetővé tevő tényezők. Ugyanakkor

kitér a szövetkezetek lokális szintű gazdasági és társadalmi hatására is.

Szabó Á. *Töhötöm Menedzserek, munkások, nap-számosok. Mobilitási minták, migráció és társadalmi pozíciók egy roma közösségben* című tanulmánya egy erdélyi, magyar ajkú roma közösséget vizsgál. Ezen belül gazdasági és társadalmi értelemben sikeresnek számító családok mobilitási és migrációs gyakorlatait veszi górcső alá, bemutatva a helyi és nem helyi kontextusokat is, illetve az etnicitás és a társadalmi osztály bonyolult és dinamikusan változó kapcsolataira is rámutat.

Nagy Zsolt tanulmánya (*Parasztkertektől a nagyüzemi (virág)termesztésig – gazdasági modellek, stratégiák és gyakorlatok a 21. században a Maros megyei Udvarfalván*) egy Marosvásárhely melletti település virágtermesztőinek gazdasági stratégiáit elemzi. Bemutatja az udvarfalvi virágtermesztés előzményeit, korai változatait valamint a kommunizmus időszakának gazdasági, társadalmi, kulturális folyamatait is. Ezt követően egy család példáján keresztül megismerhetjük a virágtermesztés és -kereskedelem 21. századi stratégiáit és gyakorlatait.

Digitális médiahasználat a Maros megyei időskorúak körében címmel Tökés Gyöngyvér és Vajda András közöl tanulmányt, mely a Maros megyében élő időskorúak digitális médiahasználatának és az újmédián alapuló kommunikációs gyakorlatainak vizsgálatát és annak eredményeit tárja elénk. Ebből megismerhetjük a digitális média társadalmi beágyazódásának és a mindennapi életbe való integrációjának folyamatát, továbbá a digitális médiáról való tudás és a felhasználáshoz szükséges képességek megszerzésének sajátosságait is. Emellett az írás a Maros megyei idős emberek digitális médiahasználatának mindennapi gyakorlatát is bemutatja.

Kurucz Réka a Villány-Siklói borvidék nyugati részén található Túrony és Hegyszentmárton szőlőhegyeink néprajzi változásvizsgálatára vállalkozik *Gazdából borász? A kisüzemi szőlőtermesztés néprajzi vizsgálata a Villány-Siklói borvidék nyugati részén a TSZ-szervezéstől napjainkig* címet viselő tanulmányában. Ebből képet kaphatunk a magyarországi háztáji kisparcellák gazdasági szerepének

átalakulásáról és a hozzá kapcsolódó gazdasági stratégiák változásáról is, melynek bemutatását a szerző a rendszerváltástól napjainkig követi nyomon.

Megalkotott valóságok: sokszínű kisvilágok a Káli-medencében címmel Lajos Veronika és Nemes Gusztáv a címben jelzett kistérségben végzett kutatásukat ismertetik. A nagyvárosi értelmiségiek Káli-medencébe költözésének három fázisát bemutatva elemzik a végbemenő változásfolyamatot, és arra is keresik a választ, hogy az imaginárius tájként értelmezett Káli-medence mint régió milyen hatást gyakorol a földrajzi térre (épített és természeti környezetre) és a medencében élőkre.

Balatonyi Judit tanulmánya (*Változó értékek és hagyományos minták, globális összefüggések. A lakodalmi hagyományok kortárs és 20. századi megközelítései*) a lakodalmak kapcsán kérdez rá a változó, átalakuló, klasszikus értelemben vett hagyományok, a megváltozott szerepű hagyományok régi-új elméleti megközelítéseire. Írásában számba veszi a lakodalommal kapcsolatos hagyományok klasszikus néprajzi megközelítéseit, majd a lakodalmi hagyományok kortárs, megváltozott szerepeinek bemutatását végzi el.

Az írások sorát Pál Emese *Hadjáratok imitálása. A kitalált hagyományok identitás erősítő és közösségformáló szerepe* című tanulmánya zárja, melyben egy kortárs emlékünnepről, a szentegyházi „Őszi hadjárat” szerkezetét vizsgálja. Bemutatásra kerül a székelyföldi kisváros határában 2006 óta rendszeresen megrendezésre kerülő, az 1848–49-es történelmi eseményeket felelevenítő többnapos, szokáselemekben és szimbólumokban gazdag rendezvény menete is, illetve arra is választ kapunk, hogy milyen szerepet tölt be ez a rendezvény a helyi közösség életében.

A tanulmánykötet jó kiindulópont lehet 21. századi rurális közösségekben lezajló gazdasági, társadalmi folyamatok iránt érdeklődő néprajzkutatók, antropológusok, szociológusok számára, de a hagyomány és változásának kérdéskörét taglaló írások a nem tudományos érdeklődésű olvasókat is gondolkodásra készíthetik.

Nagy Ákos